

Розвиток мовленнєвої компетентності учнів є важливим завданням сучасної освіти. Враховуючи психологічні особливості учнів, а також застосовуючи ефективні методи та прийоми, можна досягнути значних результатів у цій сфері. На основі досліджень та практичного досвіду можна розробляти та впроваджувати ефективні методичні системи, спрямовані на формування мовленнєвої компетентності учнів.

Список використаних джерел:

1. Біляєв О. М. Методика викладання української мови. Енциклопедія. Київ: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана», 2000, с. 310–311.
2. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ: «Літера ЛТД». 2011. 370 с.
3. Павелків Р. Вікова психологія. Київ: Кондор. 2015. 177с.
4. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. Київ: Ленвіт, 2011. 255 с.
5. Стельмахович М. Г. Розвиток усного мовлення на уроках української мови в 4–8 класах. Київ: Рад. школа, 1976. 190 с.

Катерина Стрільчук,

Науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Любов Струганець
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ

Упродовж останніх десятиліть у світі відбулися стрімкі соціальні зміни, які призвели до поширення фемінітивності і, відповідно, активного використання фемінітивів, зокрема, для номінації посад та статусу осіб. Жінки вже давно займають керівні посади у всіх сферах життя: від політики, економіки до культури та науки. Із розвитком інтернет-комунікації вживання

форм жіночого роду активізувалось. Водночас, ця проблема є досить дискусійною та актуальною для багатьох галузей наукового знання.

Питання фемінітивів перебуває в центрі уваги багатьох науковців (аналізували проблематику А. Архангельська, Г. Беловольченко, М. Варикаша, М. Вербовська, Н. Гапон, Н. Малюга, Н. Миронова, Н. Сидоренко, І. Шпітько та ін.). Але зараз воно потребує нових студій.

Метою нашої розвідки є дослідження специфіки функціонування фемінітивів в українському освітньому дискурсі.

Найбільш поширеним способом творення фемінітивів в сучасній українській мові є суфіксальний. Якщо лексичні пари на кшталт *вчитель* *вчителька*, *студент* *студентка*, *школяр* *школярка* вже давно усталені і використання таких одиниць не є дискусійним, то деривати *деканка*, *ректорка*, *керівничка* сприймаються неоднозначно.

На словотвірному рівні в сучасній підсистемі жіночого роду відбувається багато змін. Але, на думку М. Брус, сьогодні деривація жіночого роду представлена морфологічним способом, який має перевагу суфіксальної різноманітності порівняно з іншими способами творення (префіксацією, конфіксацією, флексацією, основоскладанням, субстантивацією). Суфіксальний словотвір активізується вживанням ефективних словотвірних засобів (переважно суфікса *-к-*), а також тих, що раніше були неефективними (особливо суфікса *-к-*) [2, с. 251-252].

У сучасному освітньому українськомовному середовищі фемінітиви найчастіше творяться додаванням до іменників чоловічого роду відповідних суфіксів або заміни суфіксів чоловічого роду на суфікси жіночого роду:

- *-к-(а)*: *студентка*, *директорка*, *професорка*, *докторка*, *учителька*, *редакторка*, *авторка*;
- *-иц-(я)*: *письменниця*, *науковиця*, *учениця*, *переможниця*, *очільниця*, *службовиця*;
- *-ин-(я)*: *філологиня*, *княгиня*, *фахівчиня*, *майстриня*;
- *-ес-*: *деканеса*, *поетеса*, *патронеса*, *дияконеса*.

У ракурсі нашого дослідження проаналізувано ряд освітніх підручників з української мови, історії, іноземних мов для 5-6 класів (зокрема, підручників Нової української школи).

Кількісні дані, які ми отримали, корелюють зі спостереженнями дослідників щодо високої частотності функціонування вищезгаданих суфіксів. Переважна більшість форм жіночого роду, утворених за допомогою цих суфіксів, є іменниками, які традиційно побутують в українській мові і вживаються на позначення осіб жіночої статі: *школярка, танцюристка, студентка, родичка та ін.* Водночас ці суфікси з'являються і в новіших іменниках, відображаючи зміни в розподілі традиційних гендерних ролей: *військовослужбовиця, фермерка, вболівальниця, професорка, докторка.* Наприклад: *«А мама — військовослужбовиця, пілотеса гелікоптера. Сьогодні все більше жінок служать в армії так само, як і чоловіки. Теж дуже важлива професія — захищати свою Батьківщину»* [1, с. 25]; *«Валентина Радзимовська – професорка, докторка медичних і фізіологічних наук, у 20-ті роки заснувала українську школу фізіологів та біохіміків. Проводила теоретичні дослідження клітин і водночас працювала хірургом у військовому шпиталі. Внесла величезний вклад у вивчення туберкульозу і лікування його у дітей. За проукраїнську позицію та громадську діяльність у 1930-х роках переслідувалась радянською владою»* [3, с. 127].

Іменники жіночого роду з суфіксом *-ин-* використовуються дещо менше. Крім звичних традиційних іменників на кшталт *княгиня, графиня та рабиня*, у текстах освітніх підручників функціують й відносно нові іменникові форми із цим суфіксом, як-от: *критикиня, історикиня, археологиня, філологиня, майстриня, мисткиня, гравчиня тощо.* Ці лексеми уже зафіксовані в Новітньому онлайн-словнику української мови, що можна розглядати як вияв тенденції до нормування таких форм у сучасній українській мові. Інші форми жіночого роду з суфіксом *-ин-* хоч і наявні в текстах українських підручників, у сучасних тлумачних словниках не кодифіковані.

Зауважмо, що в одному тексті виявили іменники жіночого роду на позначення осіб жіночої статі (*історикиня, археологиня, авторка*) та чоловічого роду (*доктор*). Наприклад: «*Наталія Полонська-Василенко. Історикиня, археологиня, авторка двотомної «Історії України», перша в Україні жінка – доктор історичних наук*» [3, с. 172].

Загалом автори підручників дотримуються антидискримінаційних вимог. Передусім це підтверджує використання фемінітивів, зокрема на позначення людей різних рас та національностей, представників різних релігій.

Перспективу розгортання цієї теми вбачаємо у системному моніторингу поширення фемінітивів у різних сферах українського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Араджионі М. А., Козорог О. Г., Лебідь Н. К. Культура добросусідства: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: «Освіта», 2023. 129 с.
2. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування: монографія. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
3. Прометун О., Малієнко Ю., Ремех Т. Досліджуємо історію і суспільство: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: «Освіта», 2022. 174 с.

Софія Савич,

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,

професор Наталія Грицак,

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5 КЛАСІ